

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sulpici[i] Severi Presbyteri Opera Omnia

Sulpicius <Severus>

Amstelodami, 1665

Redit ad Concilium Ariminense Arrianum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11490

¹¹ xandria, *Acatius*, *Eudoxius*, ¹ *Uranus*, ² *Leontius*, *Theodosius*,
¹² *Euagrius*, *Theodulus*. Sed confecta Synodo, ³ decreta ad Im-
 peratorem legatio, quæ gesta insinuaret. ⁴ Dammati quo-
 que ad regem profecti, fatis freti sociorum viribus, &
⁵ Principis societate.

¹ LIX. ⁶ Interea legatos Ariminensis concilii ex parte
 nostrorum ⁷ compellit Imperator, ⁸ uniri hæreticorum
 communioni:

cilio à patribus jure fuerunt discreta.
Baronius.

¹ *Uranus.*] Tyri Episcopus. Sic
 eum cum Sulpicio & aliis Sozomenus
 vocat. Apud Socratem ὑροάνι & dicitur.
 Sed facile colligitur locum illum
 vitiosum esse, legendumque ὑροάνι &.
 Quia Ursacius Occidentis Episcopus
 fuit, nomenque ejus Latinum. Contra
 hic Orientalis, & Græcus, sicut & no-
 men ὑροάνι &. *Horn.*

² *Leontius.*] Galestinus, *Leontinus*. Sed
 apud Socratem exertim legitur: λέον-
 τι &, τριπόλεως τ' λυδίας. Ut nihil
 mutandum sit. *Horn.*

³ *Decreta ad Imperatorem legatio.*] Decem legati, ut in Ariminensi factum, Constantinopolin missi. *Sozomenus* IV. 22.

⁴ *Damnati quoque ad Regem profecti.*] *Acaciani.* *Sozomenus.*

⁵ *Principis societate.*] Quippe perdu-
 ctis in suam sententiam, qui in aula
 plurimum poterant, ἄλλ' τὸ πρῶτον
 καὶ ἄλλοι τῶν πρῶτον & καὶ ἄλλοι
 τῶν ἄλλοι, rebus suis prospexerant.
Sozomen.

⁶ *Interea legatos Ariminensis concilii.*] Ne intellige hæc accidisse confecta jam Synodo Seleuciana, & missis ad Constantium legatis. Utraque enim eodem tempore habebatur, ut ostendunt litteræ Ariminensis concilii, de hyemis asperitate expositulantes lib. 5. cap. 23. hist. Tripart. & cap. 34. ejusdem libri ac historiæ, quod refert, initam esse Synodam Seleucianam 27. Septembris. quo capite ac sequente acta ejus Synodi, nempe contentiones partium, discessio-

nes, ac denique ad Constantium legatio, fuscæ ac dilucide à Socrate & Sozomeno narrantur. Quod ipsum quo in Ariminensis Synodi actis minus præstitum est, hoc diligentior fuit noster Severus: à quo solo ea quæ deinceps tractantur, petenda sunt. *Giselinus.* Socrates, Sozomenus, & ceteri Græci tradunt, Imperatorem noluisse legatos Catholicos audire, sed in aliud tempus eos rejecisse, bellicas occasiones causatum. Atque ita Ariminense concilium esse dimissum. Ex quo apparet, eos rerum Occidentalium plane rudes fuisse. Nam nostri multo plura ad rem conficiendam addiderunt, quæ nunc à Sulpicio afferuntur, quorum unum hoc est, coegisse eum, ut legati Catholici, Arrianorum legatorum communionem, contra mandata inirent. *Sigonius.*

⁷ *Compellit Imperator.*] Theodor. lib. 11. cap. 15. litteras quidem Homoulianorum Constantio redditas narrat: sed ipsis legatis aditum fuisse præclusum: quod principes Arrianorum Regia potentia abutentes, dicerent curis Reipub. Imperatorem implicari. Idemque affirmant litteræ Constantii, quas Episcopis Catholicis, audientiam legatis suis, & sibi discessum rogantibus, rescripsit. *Sigonius.* Atque hoc est quod Sulpicius supra innuit, missos ab Atheniensibus homines adolescentes, parum doctos & parum cautos, quibus mandatam, ne quo modo cum Arrianis communionem inirent, omniaque integra Synodo reserarent.

⁸ *Uniri hæreticorum communioni.*] *Chronicon Hieron.* Synodus apud Ariminum & Seleuciam Isauria facta, in qua antiqua

communioni: eisdemque ¹ conscriptam ab improbis fidem tradit, ² verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur. Namque ³ *Usia* verbum, tanquam ambiguum, & temere à patribus usurpatum, neque ex autoritate scripturarum profectum, sub specie falsæ rationis abolebat, ne unius cum Patre substantiæ filius crederetur. ⁴ Eadem fides similem patri filium fatebatur. Sed ³ interius aderat fraus parata, ut esset similis, non esset æqualis. Ita dimissis legatis, Præfecto mandatum, ut *Synodum* ⁴ non antea laxaret, quam conscripta fidei consentire se omnes subscriptionibus

antiqua Patrum fides, decem numero legatorum, dehinc omnium prodicione, damnata est.

¹ *Conscriptam ab improbis fidem.]* Nicææ Thracum. Formula ejus extat apud Theodorit. II. 21. Nam Ariani, cum adhuc legatos & concilium Ariminense detineret Constantius, interea Episcopos multos ἀγνοῦντας Nicæam Thraciæ traduxerunt, καὶ πείθεσι, τὰς μὲν βασιλικὰς δὲ ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς, τὰς δὲ δεδιξάντων, τὴν μὲν ΟΥΣΙΑΝ καὶ τὸ ΟΜΟΟΥΣΙΟΝ ἐξορῶντα τὸ πῖστος, οὐδένα μὲν δὲ ἀπὸ τῶν τῶν ΟΜΟΙΟΝ.

² *Verbis fallentibus involutam, quæ Catholicam disciplinam, perfidia latente, loqueretur.]* Solenne hoc Arrianis fuit, quod ab Archihæretico Ario didicerunt. Unde quotiescunque cum Orthodoxis loqui vel scribere videbantur, illud ὑπέσταντο καὶ ὅτι εἰλικρινῶς fecerunt.

³ *Usia verbum.]* Nec non ὁμοῦσιος Ariani, quæ ipsorum calliditas fuit, Imperatori cæterisque persuasum ibant, Nicæam fidem cætera à se probari libenter, dummodo voces ὁμοῦσιος, ὁμοιομοῦσιος, tollerentur. Argumentis autem iis usi sunt, quæ Sulpicius recenset, *Verba esse ambigua, & temere à Patribus usurpata, neque ex autoritate Scripturarum profecta.* Contra ipsi ambiguas voces, & sub quibus venenum

hæreseos suæ occultabant, obtrudere Patribus, velut ὁμοῦσιος, ὁμοῦσιος, aliasque. Præcipue tamen Ariminensi & Seleucienfi concilio, voces ὁμοῦσιος & ὁμοιομοῦσιος, quibus solis Ariani constringebantur à Catholicis, subversæ sunt. Nam Ariani plurimos Episcopos Nicæam Thraciæ ἀγνοῦντας traduxerunt, & fraude minisque effecerunt, ut omisso *Usia* vocabulo, *Similitudinis* ejus loco nomen poneretur. Unde in formula Nicæensi Thracum Ariani dicebant: τὸ ὄνομα τὸ ὁμοῦσιος ὁμοῦσιος ἀπὸ τῆς ἐκείνου τῆς πατέρων, ἀγνοῦντες ἢ τοῖς λαοῖς σκάνδαλον ἔφερον. Διὰ τὸ ἐν ταῖς γραφαῖς τῶν μὴ ἐπιφύροσιν, ἤρεσε πειρασθῆναι, καὶ παντελῶς μηδεμίαν μνήμην ὁμοῦσιος ἢ λοιπῆς γίνεσθαι, διὰ τὸ μάλιστα τοῖς θεῖαις γραφαῖς μηδαμῶς πάλαι ἢ παλαιῶν καὶ ἢ ἡμεῶν ὁμοῦσιος μνησθῆναι. Theodorit. II. 21. Epistola Synodalis Concilii Parisiensis ad Orientales: Plures numero, qui aut Arimini aut Nicææ adsuerunt, sub auctoritate vestri nominis, ad *Usia* silentium sunt coacti: quod verbum à vobis quondam contra Ariomontanarum hæresim inventum, nobis semper sancte fideliterque susceptum est. Vide Epiphanium contra Semiarianos,

⁴ *Eadem fides similem patri filium fatebatur.]* Verba sunt: ὁμοῦσιος ἢ λέγεσθαι τὸ πάλαι τὸ ὄν, καθὼς καὶ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσι. Theodorit. II. 21.

5 ptionibus profiterentur. Ac, si qui pertinacius obfisterent, dummo-
6 do is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed
regressis legatis, licet vim regiam deprecantibus, negata
communio. Enimvero, compertis quæ decreta erant, ma-
7 jor rerum & consiliorum perturbatio: dein paulatim pleri-
que nostrorum, partim imbecillitate ingenii, partim tædio
peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post re-
ditum legatorum superioribus, & Ecclesiam, nostris inde
8 detrufis, obtinentibus, ¹ factaque semel inclinatione ani-
morum, catervatim in partem alteram concessum: donec
7 ad viginti usque nostrorum numerus imminutus est. Sed hi,
quanto pauciores, tanto validiores erant, constantissimuf-
que inter eos habebatur, noster ² *Fægadius*, & *Servatio* Tun-
grorum Episcopus. Hos, quia minis & terriculis non cesse-
8 rant, Taurus precibus aggreditur, ac lachrymans obtesta-
tur, mitiora uti consulerent. ³ *Clausos intra unam urbem Epif-*
copos,

¹ *Factaque semel inclinatione.*] Omiffa
sunt hæc, aut potius de industria reti-
centur ab auctoribus Historiæ Trip. At-
que adeo, quod magis mirere, refert
Theodoritus cap. 11. lib. XXI. & Socr.
histor. Tripart. lib. 5. cap. 25. lectis li-
teris, quas modo dixi, Constantii, om-
nes soluta Synodo domum suam rediif-
se: Ursatium vero, atque adversariorum
principes, exacerbato Imperatoris ani-
mo abutentes, invitos plerosque Epi-
scopos deduxisse in urbem Thraciæ, Ni-
cæam nomine: ibique aliis simplicibus
circumventis, aliis territis, persuasisse ut
ἄσπας & *ὀμολογίας* vocabulo è fidei
professione ejecto, solius *ἡ ὀμολογία*
facerent mentionem. Quæ quidem ut-
cunque consentiunt cum istis, si exitum
concilii spectes; at ea re plane è diame-
tro dissentiunt, quod illi Nicææ hæc ge-
sta velint, noster vero Arimini, in ea
quidem Ecclesia, quam, Catholicis inde
detrufis, Arriani aliorum defectio-
nibus aucti postmodum obtinuerunt.
Nisi fortasse, quæ Nicææ gesta sunt, ea
post solutionem Synodi Ariminenfis

acciderunt. Quod si ita sese habeat, ut
habere se aperte Socrates testatur: illud
certe constat, à neutro, de iis, quæ, ante-
quam Arimino discessum est, ibi adeo
fœde hic commemorantur, ne verbum
esset factum. Quæ tamen Gallus homo
de iis, qui forsitan interfuerant, audire
potuit multo certius, & fidelius me-
morix prodere. *Giselin.*

² *Fægadius.*] Rectum est *Phægadius*,
cujus eruditissima epistola in Arianos
scripta, excusa est ab Henrico Stephano.
Episcopus erat Aginni Nitiobrigum
in Aquitania, unde illud noster *Phæg-*
adius. Nam Sulpicius etiam Aquitanus
erat. Perperam in Hieron. *Sæbadius*
ex Sophronii *Σοισάδου*. Nam ma-
nuscriptus liquido habet *Fægadius*, *Dru-*
sius.

³ *Clausos intra unam urbem Episcopos,*
jam septimum mensem agere. Injuria hyemis
& inopia confectis.] Hæc ex Hilario ex-
pressa esse, nullum dubium. Verba ejus
sunt: *Synodos contrahis, & Occidenta-*
lium fidem ad impietatem compellis, conclu-
fos urbe una minis terres, fame debilitas,
hyeme

copos, jam septimum mensem agere. Injuria hyemis & inopia confectis, ¹ nullam spem reversionis dari. Quis tandem esset finis? Sequerentur plurimum exemplum, auctoritatem saltem ex numero sumerent. Etenim vero Fœgadius paratum se exilio, atque ad ⁹ omne supplicium, in quod deposceretur, profiteri: se ab *Arrianis conceptam fidem non recepturum*. Ita in hoc certamine ¹⁰ aliquot dies tracti, ubi parum ad pacem ² proficiebant, paulatim & ipse infractor, ad extremum, proposita conditione evincitur. Namque ³ Valens & Ursatius affirmantes, ¹¹ *presentem fidem Catholica ratione conceptam, ⁴ ab Orientalibus, Imperatore auctore, prolatam, cum piaculo repudiari, ⁵ ut quis ⁶ discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus*

hyeme conficis, dissimulatione depravas
II.1. ad Constantium.

¹ Nullam spem reversionis dari.] Ex hoc loco patet, quam rudes rerum Occidentalium Orientales fuerint. Quippe Græci tradunt, cum Constantius Episcopis Ariminensibus respondere non dignaretur, singulos ad suas ipsorum civitates revertisse. Κατὰ πόλιν ἕως ἑωπύων ἀνεχώρησαν. Socrates II. 29. Sozom. IV. 18. Quod falsissimum commentum, plenissima ac accuratissima Sulpicii nostri relatio confutat, quam ab ipsis, qui interfuerunt Aquitaniæ Episcopis, haud dubie hausit. Igitur non alii, in hoc concilio fides habenda est. Et fatetur Sozomenus, nihil certi de exitu Ariminensis concilii se proferre posse. Διαφορῶν γὰρ, inquit, λόγῳ ἀεὶ τῶν εἰς ἐμὲ ἤλθεν. Unde tam diversa & ἀσύστατα tradunt illi historia Ecclesiastica Triumviri. Horn.

² Proficiebant.] Sigonius: proficiebat, Taurum intelligens.

³ Valens & Ursatius.] Quos supra Principes Arianae factionis appellavit. Sciendum est in conciliis fuisse quosdam antesignanos, οἱ ἀπεστήκεσαν, alios vero in secundis vel suppetiis eorum fuisse, qui συνελαμβάνοντο. Sic in Synodo Ariminensi, Valenti & Ursatio συνελαμβάνοντο Germanius,

Auxentius, Demophilus & Cajus, teste Socrate II. 29. Sozomen. IV. 16. Ηἱ συναπιστολῆς & ἀποστολῶν αὐτῶν vocantur.

⁴ Ab Orientalibus, Imperatore auctore, prolatam.] Hanc Valentis & Ursacii fraudem Sozomenus detegit. Quippe illi Ariminensibus per subornatos quosdam, persuasum ibant, Orientales, qui tum Seleucia congregati, nunquam quieturos, εἰ μὴ τὸ ἴδιον ἴσως ἴδοιεν ἀεὶ ἀσπασθῆναι. Ita Occidentales subversos exemplo, quod veteratorie constitutum erat, Orientalium; & Orientales exemplo Occidentalium ad eandem perfidiam coactos. Vide eum IV. 18.

⁵ Ut quis.] Sigonius *ecquis*.

⁶ Discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret?] Et tamen hæc discordia impostera fere inter Ecclesias Occidentis & Orientis duravit. Divisio inter eas, primo ex linguæ diversitate orta. Deinde ex distincto regimine imperii. Tandem schisma accessit, & tum plane divortium utriusque Ecclesiæ factum est. Quælibet res suas sibi agere, in suum concilium concedere. Tota tunc Ecclesia in duo velut majora concilia dividebatur, in Orientale & Occidentale. Orientalis præses habebatur Constantinopolitanus, id est, Nova Romæ Episcopus:

talibus displiceret? Postremo si quid minus plene presenti fide editum videretur, ipsi adderent, quæ addenda putarent: præbituros
 12 se, in his quæ essent adjuncta, consensum. Favorabilis professio
 13 pronis omnium animis excepta, nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes.
 14 Dein conceptæ à Fœgadio & Servatione professiones editæ cœpere: in quibus primum damnatur Arrius, totaque ejus perfidia: cæterum non etiam patri æqualis, ¹ & sine initio,
 15 sine tempore, Dei filius pronunciatur. Tum Valens, tanquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus: *filium Dei non esse creaturam, sicut cæteras creaturas*: fefellitque audientes fraus professionis. Etenim his verbis, quibus similis esse cæteris creaturis filius negabatur, ² creatura tamen, potior tantum cæteris, pronunciabatur.
 16 Ita neutra pars vicisse se penitus, aut victam putare poterat, quia fides pro Arrianis, professiones vero postea adjunctæ:
 pro

scopus: Occidentalis Romæ veteris antistes. Ex utroque conflatum concilium generale habebatur. In Aquileiensi concilio sub Ambrosio, soli Occidentales fuerunt. Cur Orientales non venerint, causam adfert Ambrosius: *quia scierunt consuetudinem hujusmodi, ut in Oriente Orientale esset concilium, intra Occidentem Occidentalium, ideo non putaverunt esse veniendum.* Salmast.

1 Et sine initio.] Non potest hæc esse pars ipsius professionis: esset enim falsa. Nam ipsi Arriani in fidei professione Arimini lecta filium Dei agnoscunt fuisse ante omnia sæcula, & ante omne principium, & ante omne, quod cogitari potest, tempus, &c. Quare nili me fallit opinio, legendum: *Cæterum non etiam patri æqualis, sed sine principio, &c.* ut unum s. alterum absorpserit: quomodo dial. 111. cap. 15. ex *firmaret*, ultima, ut sit, syllaba reperita, factum erat, *firmaret* set. Quibus mendis nihil frequentius. Set autem per r. scribi sole-re, solus Faërnus pro me testabitur, cuius hæc perpetua est in Terentio suo or-

thographia. *Giselinus.*

2 *Creatura tamen, potior tantum cæteris, pronunciabatur.*] Hieronymus adversus Luciferianos, ait, in concilio hoc nomine, unitatis & fidei infidelitatem scriptam esse. Nam illo tempore nihil tam pium tamque conveniens servis Dei visum esse, quam unitatem sequi, & à totius mundi communione non scindi, præsertim cum superficies expositionis nihil jam sacrilegum præferret. Sed cum post solutum concilium Ursacius & Valens, cæterique nequitie eorum socii cœpissent palmas suas jactare, dicentes; *se filium non creaturam negasse, sed similem cæteris creaturis*: tunc ulix sive substantiæ nomen abolitum esse, tunc Nicænae fidei damnationem conclamantem esse, totumque ingemisse orbem, & se Arrianum esse miratum. Quod sic intelligendum, non quasi tunc Patres Orthodoxi facti sint Arriani, sed quod in nova fidei regula, consubstantialitatis nomine prætermisso, atque substantiæ pariter ablegato, visi essent Nicænae fidei proditores. *Baronius.*

1 Cen-

pro nostris erant: præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intellecta, sero demum animadversa est. Hoc 17 vero modo concilium dimissum, bono initio, fœdo exitu, est consummatum.

LX. Igitur Arriani rebus nimium prospere & secun- 1 dum vota fluentibus, ¹ Constantinopolim ad Imperatorem concurrunt: ² ibi repertos Seleuciensis Synodi legatos, vi regia compellunt, ³ exemplo Occidentalium, ⁴ pravam illam fidem recipere. Plerique abnuentes, injuriosa custodia 2 ac fame vexati, captivam conscientiam dedere. Multi con- 3 stantius ⁵ retinentes, adempto Episcopatu, in exilium detrusi, atque in eorum locum alii dati. Ita optimis facer- 4 dotibus

¹ Constantinopolim ad Imperatorem concurrunt.] Constantius ex prociuctu Sarmatico, pergens ad bellum Persicum, hyeme, mense Octobri, ejusdem anni CCCLIX. Constantinopolim venit. Ammian. XIX. Zosimus. Ibi festine convocati ex Bithynia I. Episcopi. Socrat. II. 32. Quod factum ante solutam synodum Ariminensem & Seleuciensem. Deinde Occidentales & Orientales evocati. Philostorgius IV. 12. Sed Occidentalium non nisi decem legati adfuerunt. Sozomen. IV. 22. Cæteri Orientales fuerunt. Theodoritus II. 27. De hac Synodo Basilius I. adv. Eunomium & Epist. LXXII. Nazianz. in laud. Athanasii. Socrates II. 32. 33. Theodorit. II. 27. Sozomen. IV. 22. 23. 24. Philostorgius IV. 12.

² Ibi repertos Seleuciensis Synodi legatos.] Non videtur Severus hunc conventum Constantinopolitanum, pro Synodo agnovisse: cum tantum legati Ariminensium & Seleuciensium adessent. Sed huic repugnant cæteri scriptores, maxime Græci. Nam Philostorgius exercim dicit: συναηρολζοντο εν τε ερωστων κη εωας κη λιβύης μεικρῶ συμπαυτες. Socrates etiam ex proxima provincia Bithyniæ Episcopos vocatos dicit. Eum Sozomenus & Theodoritus sequuntur. Quicquid sit, conciliabulum

male compositum, ex fraude, perfidia, metu, fuit indignum concilii nomine. Aëtius tamen ibi damnatus fuit, quod ἀπειρολαδίαως ὄμθιον filium diceret, non κη ερωστων, ut Basilius; sed alio sensu. Vide Gothofred. ad Philostorgium IV. 12.

³ Exemplo Occidentalium.] Sozomeni verba de hac ipsa re agentis lib. 5. Triphist. cap. 35. omnino à Severo faciunt. Gifelin.

⁴ Pravam illam fidem recipere.] Quæ ab Arianis Ariminensi Synodo fuerat obtrusa. Et cum ερωστων nomen tantum in Ariminensi Synodo rejectum fuisset, ερωστων quoque nomen in Constantinopolitana damnatum fuit. Philostorg. X. 2. Athanas. de Synodis & Epistola ad African. Socrates II. 33. v. 33. Sozomen. IV. 23. Et hoc est quod veteres dicunt, Ariminensi fidei in Constantinopolitana aliquid additum fuisse, ερωστωνες, inquit Sozomenus, ἐπι θεῶ λουπῶ ερωστων ἢ ερωστων ονομαζειν μηδδλως.

⁵ Retinentes.] Drusius legit: renitentes. Sæpe usus fuit hoc verbo in Dialogo I. cap. 3. Adversum hæc Episcopi obstinatius renitentes. & cap. xxv. renitentibus cunctis, & præcipue loci illius Abbate renitente.

dotibus aut metu territis, aut exilio deductis, ¹ perfidiae pau-
 5 corum cuncti concesserant. Aderat ibi tum *Hilarius*, à Seleu-
 cia legatos secutus, nullis certis de se mandatis, operiens
 Imperatoris voluntatem, si forsitan redire ad exilium jube-
 6 retur. Is ubi extremum fidei periculum animadvertit, Oc-
 cidentalibus deceptis, Orientales per scelus vinci: ² tribus
 libellis, publice datis, audientiam regis poposcit, ut de fide
 coram adversariis disceptaret. Id vero Arriani maximopere
 7 abnuere. Postremo, quasi discordiae seminarium, & ³ per-
 turbator Orientis, ⁴ redire ad Gallias jubetur, ^{*} absque exilii
 indul-

1 *Perfidiae paucorum cuncti concesserant.*] Ea tempestate facies Ecclesiae fœda admodum ac turpis fuit, cum non, sicut prius, ab externis, sed propriis vastaretur, nec nisi fugæ, prævaricationes, lapsus, cernerentur. *Rufin.* l. 21.

2 *Tribus libellis, publice datis, audientiam regis poposcit.*] Hi fuerunt libelli supplices, diversi à tribus illis qui extant adversum Constantium scripti. Qui diverso tempore, & ob aliam causam scripti sunt. *Baron.* Primum, qui sic incipit, *Benignifica natura tua*, in ipso exilio videtur scripsisse, quippe in quo Imperatorem rogat, ut Episcopos exules restituar Ecclesiis suis. Secundum, cujus initium, *Non sum nescius Imperator*, Constantio ipsi tradidit Constantinopoli: sed nec admissus nec auditus. *Hieronym.* in Catalogo & Chronico. Tertius sic incipit: *Tempus est loquendi*, diciturque contra Constantium jam defunctum scriptus. Falso. Nam scriptus quinto exilii anno, uno ante obitum Constantii anno. Ille autem, cujus Hieronymus meminit: *Et alius in Constantium, quem post mortem ejus scripsit*, haud dubie diversus ab hoc est, qui nunc desideratur. *Sculret.* Utcunque ante obitum Imperatoris scriptus; non tamen eo vivo publicatus fuit. Quis enim credat hoc impune laturum Hilarium? Qui gravissima Constantio crimina, acerrimis verbis, impingit. *Horn.*

3 *Perturbator Orientis.*] Orienti enim

suo maxime consultum volebat Constantius, & liber suspicari, Juliani jam tum bonis simul & malis adulantis, atque episcopos à Constantio relegatos ad suam quemque ecclesiam revocantis, nonnullam rationem esse habitam. Non enim de nihilo est, quod Hilarius audientiam poscens à Constantio his verbis utatur: Nec levem habeo querelæ meæ testem, dominum meum religiosum, Cæsarem tuum Julianum, qui plus in exilio meo à malis contumeliæ, quam ego injuriæ, pertulit. Et *Hieronymus* dial. in Luciferianos: *Tunc* (post utramque Synodum) *omnes episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis ad Ecclesias redeunt. Tunc Hilarium suum de prælio revertentem, Galliarum Ecclesia complexa est.* Per novum principem intelligit, Julianum. *Giselin.*

4 *Redire ad Gallias jubetur.*] Constantius jussit, ut domum rediret, sed exilium non remisit. Mortuo mox Constantio, Julianus omnibus reditum indulgit, tumque demum Hilarius cum cæteris in Galliam per Italiam rediit. Unde Sulpicius in vita S. Martini: *Nec multo post, cum Sancto Hilario comperisset Regis pœnitentia potestatem indultam fuisse redeundi, Romæ ei tentavit occurrere, profectusque ad urbem est.* Sic sentit S. Hieronymus, ut post apparebit. *Sigonius.* Magno Dei miraculo accidit, ut Hilarius post exhibitum tertium li-
 brum

indulgentia. Verum ubi permensus est orbem pene terrarum, malo perfidiæ infectum, dubius animi, & magna curarum mole æstuans, cum plerisque videretur, non ineundam

brum Constantio, quo Tyrannidem ejus acerrime reprehendit, tanquam pro præmio sacerdotalis libertatis sit justus reverti ad suos. Quod hoc anno cccc. x. contigit. Hieron. in Chron. & advers. Lucifer. Baron. Sane magnum id miraculum, si verum. De quo jure dubitari potest. Verba Hieronymi sunt: Hilarius cum apud Constantinopolim librum pro se Constantio porrexisset, ad Gallias rediit. In Chronico. Et in Catalogo manifeste distinguit inter libellum quem Hieronymus viventi Constantio porrexit, & alterum illum. Prior vocatur, Ad Constantium. Alter, in Constantium. Fuit ergo invectiva, nec pro Hilario, sed contra Constantium liber scriptus. Horn.

* Absque exiliis indulgentia.] Vide finem cap. quarti in vita B. Martini, ubi hunc locum ex alio sumus interpretati. Giselinus. Constantius imperator, licet Hilarium juberet domum redire, ne Orientem turbaret, tamen non remisit ei exilium, ita vita B. Martini, cap. 4. Nec multo post cum S. Hilarius comperisset regis poenitentia potestatem indultam fuisse redeundi, Roma ei tentavit occurrere. Hieronymus adversus Luciferianos, Tunc omnes episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi principis (Juliani) ad Ecclesias revertuntur. Tunc Hilarium suum de prælio revertentem Galliarum Ecclesia complexa est. Druſ. Mortuo Constantino successit Julianus, qui se initio Christianis æquissimum præbuit, atque episcopis exulantibus reditum condonavit. Quare ita pergit S. Hieronymus: Omnes episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi principis ad Ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit. Tunc Hilarium de prælio revertentem ecclesia Galliarum complexa est. Tunc ad reditum Enſibi lugubres vestes Italia mutavit. Con-

currerant Episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti sine conscientia hæretici ferebantur, contestantes corpus Domini, & quicquid in Ecclesia sanctum est, se nihil mali in sua fide suspicatos. Putavimus, dicebant, sensum congruere cum verbis, nec in ecclesia Dei, ubi simplicitas, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis existimatio, non sumus arbitrati, sacerdotes Christi adversus nos pugnare. Hæc in universum ab episcopis acta sunt, ad emendanda, quæ subscriptione Ariminensi commissa erant. Sigonius.

1 Orbem pene terrarum, malo perfidia infectum.] Hæc sunt illa tempora, de quibus supra ex Hieronymo dictum: Totus ingemuit orbis, & se Arianum esse mirabatur. Adv. Lucifer. Hæc est fœda illa Ecclesiæ facies. Rufinus t. 21. Vide eundem lib. x. cap. 30. & 31. quæ hæc eadem tradit, & Hilarium ante cæteros exules revocatum esse innuit. Giselinus.

2 Cum plerisque videretur, non ineundam cum his communionem, qui Ariminensium Synodum receperant.] Innuit Luciferianos, de quibus paulo post: Lucifer intantum eos qui Arimini fuerant, condemnavit, ut se etiam ab eorum communionem seceverit, qui eos sub satisfactione vel poenitentia receperant. S. Coena dicebatur communio, *Ἄλλο τὸ τότε ἰσχυρῶς τὸς ἀέλις πῶντας τὸ μυστηρίων.* Pachymer. Dionysii Interpres. Vide Casaubonum Exercit. xvi. Ad ea, quæ perperam acta in Ariminensi concilio erant, emendanda, duo consilia proponebantur. Unum, ut omnes episcopi, qui se subscriptione contaminassent, communionem integrorum excluderentur, quod censuit Lucifer: alterum, ut ad poenitentiam adhiberentur, quod censuit Hilarius. Hic enim cum in reditu ex Oriente, omnes homines perfidia Ariana

eundam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum receperunt, ¹ optimum factu arbitratus, ² revocare cunctos ad emendationem & poenitentiam, frequentibus ³ intra Gallias conciliis, ⁴ atque omnibus fere epistolis de erro-

re pro-

riana pollutos esse reperisset, videretque plerisque cum Lucifero in ea sententia esse, ne cum episcopis, qui Ariminensi concilio subscripserunt, communio iniretur, ipse longe aliter sentiens, postquam in Italiam & Gallias venit, multa concilia habuit. Ibi vero cum episcopi errorem suum confiterentur, & se deceptos assererent, iis prope verbis utentes, quæ supra ex S. Hieronymo in hunc commentarium inteximus, jurantes se nihil mali in sua fide suspicatos, ex omnium consensu condemnavit formulam Ariminensem, qua filius patri similis, & creatura, non sicut cetera creatura, statuebatur, & fidem in pristinum statum redegit, ut filius crederetur genitus, non factus, consubstantialis patri, ex Deo natus ante omnia secula. *Sigon.*

1 *Optimum factu arbitratus.*] Hic iterum nominativus verbo comite destitutus lectorem suspensum reliquit: nisi fortasse verbis periodum hanc claudentibus ad singularem numerum reflexis, scribi debeat, *condemnavit, & reformavit.* Quod sine libris audeat qui volet, non ego. *Giselin.* Imo vero scribe *condemnavit, & reformavit, litera in s mutata, & omnia clara erunt.* *Horn.*

2 *Revocare cunctos ad emendationem & poenitentiam.*] Socrates II. 8. Hilarius Pictavorum Episcopus (est autem hæc civitas Aquitania ulterioris) ante Eusebium, Episcopus tum in Gallia, Catholica fidei dogmata diligenter docuit, socio usus Eusebio Vercellensium Episcopo. Uterque fidem strenue propugnavit. Ἰλωρίος τε καὶ Εὐδοκίμου ὡν βιβλίοις τῆ Ρωμαίων γλώττῃ τε ἔδοξασι παρέδωκε δόγματα, δυνατῶς ἢ καὶ Ἀρειανῶν δόγματων καθήψατο,

3 *Intra Gallias conciliis.*] Ex conciliis

autem, quæ multa habuit, unum fuit Biterrense, ut ipse significat in libro de Synodis: Ego gravissimum fidei periculum longe antea providens post sanctorum virorum exilia Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii quinto abhinc anno, à Saturnini & Ursatii, & Valentis communi me cum Gallicanis episcopis separavi indulta cæteris consortibus eorum respiciendis facultate, Quibus postea per factionem eorum pseudopostolorum ad Biterrensem Synodum compulsi cognitionem huius hæreseos obtulit, sed hi timentes publicæ conscientie audire ingesta à me noluerunt. Hinc S. Augustinus contra Maximinum: Hæc est illud Homousion, quod in concilio Nicæno adversus hæreticos Arrianos à Catholicis patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est, quod postea in concilio Ariminensi propter novitatem in verbis minus, quam oportuit, intellectum, multis paucorum fraude deceptis, hæretica impietas sub hæretico Imperatore Constantio labefactare tentavit: sed non post longum tempus libertate fidei Catholica prevalente, posteaquam vis verbi, sicut debuit, intellecta est, Homousion illud Catholica fidei sanitate, longe lateque defensum est. Sigonius. Extat Synodalis epistola missa ex Parisiensi tunc celebrato concilio ad Orientales, quam Nicolaus Faber edidit. Ejus inscriptio sic se habet: Incipit Fides Catholica exposita apud Parisiam civitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales Episcopos. Pro Parisiam restituendum Parisiam, ut Faber monuit. In ea epistola profitentur, se Usæ & ὁμοουσίως vocem & Orthodoxum sensum semper retenturos.

4 *Atque omnibus fere epistolis.*] Ut infra, sic hoc etiam loco restitui, episcopis pro epistolis: audaciter quidem, sed tamen vere. Quod spero omnes mihi donaturos. Sequitur enim, cæteris (post Satur-